

Д'яконова Ірина Іванівна

Місце роботи: Державний вищий навчальний заклад «УАБС НБУ», м. Суми

Посада: професор кафедри міжнародної економіки

Отриманий науковий ступінь: доктор економічних наук

Тема дисертації: Методологічні засади розвитку банківського нагляду на базі системної організації банківської діяльності

Анотація змісту дисертації із зазначенням наукової новизни

Наукова новизна одержаних результатів полягає у розробці нових методологічних засад організації банківського нагляду на основі системної організації банківської діяльності.

Найбільш вагомими науковими результатами дисертаційного дослідження є такі:

вперше:

обґрунтовано та доведено відповідність банківської системи загальносистемним ідентифікаційним ознакам з інституціональної та функціональної точок зору. Це дало змогу визначити, що банківську систему слід розуміти як складне об'єднання визначених суб'єктів (банків та інших фінансових установ), яке побудоване за ієрархічним типом, має ознаки керованості, цілеспрямованості та інтегративності, що реалізуються центральним банком, самоорганізовується за рахунок реалізації наглядових та регулятивних функцій, активно та динамічно розвивається під впливом зовнішніх та внутрішніх чинників в межах окремих національних фінансових та економічних систем;

доведено, що банківська система України відповідає всім ознакам системності з позиції функціонального підходу. Встановлено рівень її відповідності загальному визначенню системи за кожною ідентифікаційною ознакою системності, на підставі чого доведено необхідність удосконалення дієвості принципів цілеспрямованості, активності, саморегуляції, детермінованості та ймовірності;

запропоновано та обґрунтовано доцільність вилучення нагляду з функцій Національного банку України та закріплення їх за окремим наглядовим органом, що обумовлено необхідністю нагляду за фінансовою системою в цілому та банківською системою зокрема. Такий підхід визначає необхідність розмежування функцій нагляду та регулювання та забезпечення незалежного статусу банківського нагляду;

розроблено науково-методичний підхід до оцінки рівня незалежності банківського нагляду шляхом визначення його бюджетної, операційної, персональної та цільової незалежності. Застосування даного підходу дозволило визначити рівень незалежності банківського нагляду в Україні;

запропоновано та обґрунтовано концептуальні засади формування комплексної системи банківського нагляду в Україні на основі виокремлення трьох різновидів нагляду за видами ризиків. Пропонується розрізняти: 1) нагляд за загальносистемними ризиками; 2) нагляд за діяльністю Національного банку України з погляду виникнення ризиків на даному рівні та 3) нагляд за ризиками, що провокуються діяльністю елементів другого рівня банківської системи. Визначено основні положення ідентифікації та оцінки ризиків, що можуть бути викликані діяльністю Національного банку України, із визначенням їх груп, видів та факторів, що спричиняють прояв даних ризиків; формалізовано визначення та розроблено відповідні класифікації загальносистемного ризику банківської діяльності згідно з загальними напрямками взаємодії із зовнішнім середовищем та основних функцій; визначено перелік ризиків в межах кожного виду, та фактори, що спричиняють їх виникнення;

розроблено методичний підхід до оцінки загальносистемних ризиків на основі відокремленого аналізу кожного самостійного різновиду ризику на оцінку окремого загальносистемного ризику, а також на оцінку сукупності ризиків у всій банківській системі за рахунок кумулятивного ефекту.

набули подальшого розвитку:

методичні засади щодо визначення місця та ролі банківської системи у функціонуванні систем більш високого порядку (економічної, фінансової).

При цьому роль банківської системи розглянута з позиції основних складових економічної системи (механізму господарювання, продуктивних сил, економічних відносин). Здійснено структурування банківської системи шляхом виділення підсистем більш низького порядку; визначення економічного змісту категорії “банківський нагляд”, яке, на відміну від існуючих трактувань, базується на розмежуванні нагляду з погляду його функціонального призначення, організаційного підходу та методичного забезпечення. З позиції функціонального призначення банківський нагляд слід визначати як підсистему контролю для забезпечення надійності і стійкості банківської системи, яка адекватно реагує на зміни умов її функціонування та своєчасно переоцінює наглядову політику і практику в світлі нових тенденцій і явищ. З точки зору організаційного підходу, банківський нагляд – це уповноважені установи, яким надано виключне право здійснювати нагляд за банківською діяльністю. З позиції методичного забезпечення, банківський нагляд слід розглядати як сукупність методів, прийомів, інструментів, які використовують органи банківського нагляду в межах їх компетенції та у відповідності до норм проведення;

дослідження та визначення особливостей реалізації нової концепції банківського нагляду – ризик-орієнтованого нагляду, який, виходячи з системного підходу, пропонується розуміти як систему постійного моніторингу та контролю за комплексом ризиків (загальносистемними ризиками банківської діяльності, ризиками, що формуються на рівні діяльності Національного банку України та ризиками, що формуються банками другого рівня банківської системи), спрямовану на виявлення сфер підвищеного ризику щодо системної стійкості банківської системи та оцінки ефективності здійснених раніше антикризових заходів;

удосконалено:

зміст категорії “банківська система” як складного об’єднання визначених суб’єктів (банків та інших фінансових установ), яке побудоване за ієрархічним типом, має ознаки керованості, цілеспрямованості та

інтегративності, що реалізуються центральним банком, самоорганізовується за рахунок реалізації наглядових та регулятивних функцій, активно та динамічно розвивається під впливом зовнішніх та внутрішніх чинників в межах окремих національних фінансових та економічних систем;

методичні підходи до організації інспекційного банківського нагляду, який заснований на циклі нагляду, що дозволяє застосовувати системний підхід до процесу його проведення і здійснювати моніторинг всієї банківської системи. Обґрунтовано, що наглядовий цикл повинен розраховуватись для кожного банку та враховувати системний вплив окремо взятого банку (банківської групи);

методичні підходи до рейтингової оцінки банків як елемента дистанційного нагляду. Розроблена та апробована модель, яка, на відміну від існуючих, враховує загальну динаміку розвитку банку та ступінь впливу на діяльність банку внутрішніх і зовнішніх факторів, які мають вплив на банк протягом періоду дослідження;

методичні підходи до здійснення банками внутрішнього фінансового моніторингу. Обґрунтовано необхідність посилення орієнтації внутрішньобанківського моніторингу на оцінку рівня ризику фінансових операцій. Встановлено критерії ризиковості клієнтів та їх операцій, а також формалізовано порядок їх застосування при визначенні банківських операцій, що можуть бути пов'язані з легалізацією (відмиванням) доходів.

Рік захисту дисертації: 2008 рік.

Організація, де відбувся захист: Державний вищий навчальний заклад «Українська академія банківської справи Національного банку України», м. Суми

Спеціальність, по якій відбувся захист: 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит

Кількість публікацій в журналі: 1

Назва статті, опублікованої до захисту дисертації:

Д'яконова І.І. До питання визначення понять «банківське регулювання» та «банківський нагляд» / І.І. Д'яконова // Актуальні проблеми економіки. – 2008. - №8.- С. 183-193.